

BİLGE KARASU'NUN *USTA BENİ ÖLDÜRSEN E!* ADLI HİKÂYESİNİN İSİM İÇERİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Burak ARMAĞAN¹

Özet

Usta Beni Öldürsen E! hikâyesi on iki bölümden oluşan *Göçmüş Kediler Bahçesi* kitabının yedinci hikâyesidir. Alıntı ve Gönderge Yöntemiyle Yapılan metinlerarasılık tekniği ile -Koncaku Monogatari Şu- Japon Öyküsü, hikâyenin arka planını oluşturur. Buna göre *iblisleşivermiş* olan bazı ana babalar herkesi ortadan kaldırdıkları gibi çocuklarını da ortadan kaldırırlar. Hikâyede, kişiliğin oluşumunda en önemli iki etken olan *kalıtım* ve *çevreden kalıtımın* ağır basışı, ustasının tüm çabalarına rağmen çırağının iblisleşmesinin önüne geçemeyişi anlatılır.

Öykünün isim-içerik ilişkisi iki farklı okumaya da müsaittir. Başlığa göre değerlendirildiğinde usta-çırak ilişkisinin ön plana çıktığı görülür. Ancak kelimelerin arka planda yüklendikleri anlamlar da göz önünde bulundurulduğunda hikâye yepyeni bir yapıya bürünür. Buna göre us+ta [us, akıl/zihin; ta, bulunma hali eki] akılda; ben ise vücutta oluşan siyah leke anlamındadır. Hikâyede *ben*, nefret imgesidir. Kelimelere bu yönleriyle bakıldığında öykü başlığı *zihinde nefreti öldürsene* şekline çevrilir.

Bu bildiri *Usta Beni Öldürsen E!* hikâyesinin isim-içerik ilişkisi üzerinden tahlili yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilge Karasu, us, ben, tahlil.

AN EVALUATION OF BILGE KARASU'S STORY *USTA BENİ ÖLDÜRSEN E* IN THE CONTEXT OF NAME AND CONTENT

Abstract

Usta Beni Öldürsen E! is the seventh story of the book of *Göçmüş Kediler Bahçesi* which was consisted of twelve chapters. Intertextual technique done by Quote and Referent Method, and a Japanese tale -Koncaku Monogatari Şu- constructed the background of the

¹ Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, burak_87_05@hotmail.com

story. According to this, some *demonized* parents annihilate their children as they annihilate everybody. In this story, the dominance of heredity from *heredity* and *environment*, the most important elements in the construction of personality, and his master's being unable to prevent his apprentice's demonizing in spite of all the efforts is told.

The name-content relationship of the tale is of two different reading. When evaluated according to the title it is seen that the master-apprentice relationship come to the front. Yet, once read considering the meaning of the background meanings of the words story is converted into a new structure. So, *us+ta* [us, in English, mind/ reason; ta, being in somewhere, suffix] in mind; *ben* is a black spot on the body. In the story, *ben* symbolizes the hatred. When looking these words from this aspect they are translated as *kill the hatred in the mind*.

In this paper, the story *Usta Beni Öldürsen E!* is tried to be examined in the context of name-content relationship.

Key Words: Bilge Karasu, mind, I/black spot, examine.

Yazarın Hayatı ve Eserleri

1930 Yılında İstanbul'da doğan Karasu, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirmiştir. 1974 Yılında Hacettepe Üniversitesi'nde öğretim görevliliğine başlayan Karasu'nun bu görevi 1995 yılındaki vefatına kadar sürmüştür.

İlk yazısı 1950'de, ilk öyküsü de 1952'de *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde yayımlanan sanatçı, 1963 yılında D.H. Lawrence'ın *The Man Who Died (Ölen Adam)* kitabının çevirisiyle Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü'nü, 1971'de *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, 1991'de *Gece* kitabı ile Pegasus Ödülünü ve 1994'te *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* ile Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü almıştır.

Bilge Karasu'nun eserleri; *Troya'da Ölüm Vardı* (1963), *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* (1970), *Göçmüş Kediler Bahçesi* (1979), *Kısmet Büfesi* (1982), *Gece* (1985), *Kılavuz* (1990), *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* (1994), *Narla İncire Gazel* (1995), ölümünden sonra yayımlanan *Altı Ay Bir Güz* (1996), Füsün Akatlı tarafından kitaplaştırılan *Lağımlaranası ya da Beyoğlu* (1999), *Öteki Metinler* (1999) ve Serdar Soydan'ın derlediği *Susanlar* (2009) ile birlikte toplam on iki kitaptan oluşur.

Göçmüş Kediler Bahçesi adlı eserde yer alan "Usta Beni Öldürsen E!" hikâyesi, 12 hikâyeden oluşan kitabın 7. hikâyesidir.

Hikâyenin Özeti

Hikâye, Alıntı ve Gönderge Yöntemi ile yapılan “Metinlerarasılık” tekniği kullanılarak -Koncaku Monogatari Şu- Japon Öyküsünün bir parçası ile başlar. Bu parçada belirtilenler hikâyede anlatılmak istenenin arka planını oluşturur. Buna göre “iblisleşivermiş” olan bazı ana babalar herkesi ortadan kaldırdıkları gibi çocuklarını da ortadan kaldırırlar.

Hatırladığı ilk gün iki yaşında olan (bunu daha sonra annesi söyler) çırak, annesi dışarı gittiğinde evin içini keşfetmek ister. Evde yatalak hasta olan amcası ve babaannesini bulur. O güne kadar dikkat etmediğini düşündüğü bir “ben” amcasının burnunun dibinde belirir, sonraki günler iyice büyür, hayatını kaybettiğinde zeytin iriliğine ulaşır. Sonraları babaannesi ve annesinin de ölümlerine yakın bu “ben”leri görür.

Kahraman ne zaman, kim tarafından, nasıl olduğu belirtilmeyen şekilde bir cambaz ustasının yanına verilir ve onun yanında büyür. Cambaz bildiği her şeyi ona öğreten kişidir. Hayatta ayakları üzerinde durmayı bile bilmediği halde cambazdan öğrendikleri ile yaşar hatta incecik bir ipin üzerinde durmayı başarır. Ustasından öğrendiği en önemli kural işi ile var olabildiği bu sebeple özellikle işini yaparken tamamen ona odaklanması, kesinlikle başka hiçbir şey düşünmemesi gerektiğidir. Kurala uymadığı zamanlarda canından olmakla burun buruna gelir, ustası tarafından kurtarılır ancak azar işitmekten kurtulamaz. Ustası onun hayatta kalması için düşüncelerini, hayallerini, özlemlerini, kafasında işi haricinde var olan her şeyi silmesini istese de ‘düşünmek’ kahramana cazip gelir ve kendisini düşünmekten alıkoyamaz. Düşüncelerinde işinden uzakta su kıyısı, çimenler, yeşillik özlemi çeker, boş olduğu her anında kendisini buralara atar. Her ne kadar büyük iç çatışmaları yaşasa da, korkunç fikirlere karşı koymaya çalışsa da “iblis” yönü ağır basar ve ustasının ölümünden memnun olacak dereceye gelir. Bir ipin üzerinde iki cambaz oynayamazsa, kendisi de artık usta olmak istiyorsa ustasının ortadan kalkması gerekir. Kafasında büyüyen yasak düşünceler kendini var eden işini esaret zinciri, çalıştığı mekânı kafes olarak görmesine neden olur, en sonunda hayattaki tek varlığı olan ustasına da günün birinde bir “ben” koyar.

Son gösterilerinde ustasının açığını fark eder ve açığı telafi edecek ustalığa eriştiğini göstermek istediği hayallere dalar. Zihnini kemiren bu düşünceler yanlış hareket yaparak yere doğru hızla çakılmasına sebep olur.

Hikâyede anne, baba, babaanne ve amcanın, çocuğun sağlıklı gelişebilmesi için üzerlerine düşen görevleri yerine getirmedikleri görülür. Kişiliğin oluşumunda en önemli iki etken olan “kalıtım” ve “çevre”den “kalıtım”ın ağır basışı, çevrenin (Usta) tüm çabalarına rağmen onu iblisleşmekten, dolayısıyla hayatını kaybetmekten kurtaramaması anlatılır.

Vaka zincirinin ortaya çıkmasını hazırlayan sebepleri “anne etkisi, ben imgesi, usta etkisi” şeklinde sıralamak mümkündür. Dolayısıyla inceleme bu faktörler üzerinden yapılacaktır.

Anne Etkisi²

Bu bölümde öncelikle “anne arketipi”nden bahsedilmelidir. “Tüm insan eylemlerinde “a priori” bir faktör vardır, bu da, “psike”nin doğuştan gelen, bu nedenle de bilinçöncesi ve bilinçdışı olan bireysel yapısıdır. Bilinçöncesi psike, örneğin yeni doğmuş bir bebeğinki, uygun koşullar sağlandığı takdirde her şeyin doldurulabileceği boş bir levha değildir, aksine son derece karmaşıktır, çok net bir biçimde tanımlanmış bireysel bir olgudur ve bize karanlık bir boşluk gibi gelmesinin nedeni, onu doğrudan doğruya göremememizdir. (...) Örneğin, anne babada da görülen bazı marazi özelliklerin kalıtım yoluyla geçtiğini varsayalım” (Jung, 2009: 19).

---

² Bu bölümde yer alan “a priori, psike, idea” kavramlarının açıklamaları aşağıda verilmiştir. Söz konusu bilgiler Abdülbaki Güçlü-Erkan Uzun-Serkan Uzun-Ü.Hüsrev Yolsal’ın hazırladığı Felsefe Sözlüğü’nden alınmıştır.

A priori; Doğruluğu deneyimlerimize, gözlemlerimize dayanmayan savlara, önermelere, düşüncelere, yargılara *a priori* denir. (s.1)

Psike; İlkçağ Yunan felsefesinde tüm yaşamın temel ilkesi olarak “ruh”; bilincin merkezi olarak da “zihin” anlamında kullanılır. Bu iki ana anlamıyla bağlantılı olarak, terim “can”, bedene can veren yaşama gücü, yaşam ya da canlılık ilkesi; “yaşam soluğu” anlamında da kullanılmıştır. (s.1187)

Idea; Platon’un felsefesinde bize hiçbir zaman mutlak olanın bilgisini veremeyecek olan duyulur nesnelere karşı bilginin saltık, değişmez, saf nesnelere olan düşünülür nesnelere, ancak düşünce yoluyla kavranabilir olan “ilkörnek”lere verilen ad. Platon İdeaların zihinde ayrı olarak da *gerçek* bir varoluşa sahip olduklarını, hatta asıl gerçekliğin, aşkın ve ideal gerçekliğin İdealardan oluştuğunu savlamaktadır. (s.712)

Annenin koruyan, hayata hazırlayan, ilgi ve şefkat gösteren özellikleri vardır. Çırağın söz konusu özelliklerden hemen hiç birini annesinden görmediğine şahit olunur. Yalnızca amcasının ölümü ile korkan kahramanın annesinin yanına gittiği zaman elinin üzerine annesinin elini koyması ile korkuları azalır. Hikâyede annenin yaptığı, olması gereken anne modelinin sergilendiği tek yer burasıdır.

Carl Gustav Jung annenin travmatik etkilerini iki gruba ayırır. Bunlardan ilki hikâyeye uygun düşen “annenin gerçekten sahip olduğu karakter özellikleri ya da tutumlardan kaynaklanan” (Jung, 2009: 23) etkisidir. Zaten Japon öyküsünde verilen ipucundan da bu etki anlaşılabilir.

Alıntı yapılan bölümde “yaşlanmış ve iblisleşivermiş” olan annelerin çocuklarını ortadan kaldırdıklarından bahsedilir. Bu ortadan kaldırış elbette karakter, benlik olarak ortadan kaldırmaktır. Doğduğu andan itibaren bir çocuğun alacağı ilk eğitim evde, ailesinden başlar. Anne veya baba, çoğu zaman her ikisi de, çocuğun karakterinin oluşmasındaki örneklerdir. İrsî olarak zaten ailesine çeken çocuk, taklit ile başlayan davranışlarına bir müddet sonra sorgulamadan devam eder. Dolayısıyla anne ve baba çocuğun ideal benliğinin oluşumunda önemli rol oynar. “Annemizle ilişkilerimizden öğrendiğimiz kaçınma, denetim, boyun eğme, üstünlük kurma, saldırganlık, aşırı denetim ve güvensizlik kalıpları beyinlerimize kazanabilir. O kalıpları benimsemek ve onlarla yaşamak zorunda bırakılır. Anababalık budur. Anababalarımızın davranışlarını içselleştiririz ve onlara göre yaşarız” (Cloud ve Townsend, 2002: 16). Buradan yola çıkarak “iblisleşivermiş” annelerin doğal olarak evlatlarının da iblisleşeceği söylenebilir.

İblisleşmek; şeytanlaşmak, kendini tüketme demektir. “İblis; kötü, lanetlenmiş, hileci [dir]. Kendisine kıyamete kadar, Tanrı’ya sadık olmayan kulları sapkınlığa yöneltme gücü ve görevi gibi bizatihî suç olan bir güç ve görev veril[miştir]” (Meydan Larousse, C.6: 155). Onun özelliği kişiyi doğru yoldan saptırıp her türlü ahlaksızlığı, düşüncesizliği, bencilliği yaptırmaktır. Bir süre sonra ona tâbi olan kişiler önce kendilerini kendilerine yabancı bulurlar. Kendi egolarını tatmin ile başlayan maceraları “bencillik”e varır. Yavaş yavaş hem kendilerini hem etrafındaki değerleri tüketirler. Anneden gördükleri kişiliklerini oluşturan çocuklar da bu sebeple iblisleşmiş olurlar. Zaten iblisleşmiş bir annenin cenazesinin törenle kaldırılmış olması da çocukların aynı korkunç duyguları paylaştıklarının, anne etkisinden kurtulamamış olduklarının bir göstergesidir.

Hikâyede de Japon öyküsünde yer alan tüketme eylemi söz konusudur. Çocuğunu tüketmiş olan anne yüzünden “çırak”ta da tüketme güdüsü başlar. Tüketme, etrafında görmek istemediği, kafasından sildiği, kurtulmak istediği kişilere zihninde “ben” koyarak işaretlemesi olarak görülür. İlk olarak amcasına konulan bu “ben” daha sonra anneye, babaanneye, diğer çıraklara ve en sonunda “usta”ya konulur.

Annesi kahramanın evde olmasına müsaade etmez. Elbette bunda babaannesinin ve amcasının hastalıklarının payı vardır ancak bu durum gittikçe çocuğu evden soyutlama halini alır. Amcasının ölümü üzerine korkan çocuk annesinin yanına gelir: “*Anasının eli şakağından inip elini örtünce korkusu gitmişti*” (s.110). Anne korkulardan kaçış için güvenli bir sığınaktır. Onun yanında huzur, refah bulunur. “Çocuk içinde güveni değil tehlikeyi barındırır. Güveni yalnızca annesinde ya da kendisine annelik yapan kişide bulabilir” (Cloud ve Townsend, 2002: 22). Ancak tüm hikâyeye boyunca annenin çocuğuna sağladığı tek güven ânı bu andır, çocuğunun korkusunu giderir. “Sakinleştirme anne ile çocuk arasında bir alışveriştir. Çocuk korkmuştur, yalnızlık çeker ve kendisine acı veren duygularla yüklüdür. Bu duygular ona kaldıramayacağı kadar “ağır” gelir. Anne çocuğunu kucağına aldığı zaman onun bu duygularını anlar ve kabul eder. Annesi çocuğun bu duygularını aktarabileceği, onlardan korkmayan bir kişidir. Acı veren duygularını annesinin sakinliği ve sevgisiyle değiştirir” (Cloud ve Townsend, 2002: 57). Hikâyede çocuğun korktuğu zamanlarda annesi tarafından yatıştırılmasına rastlanmaz. Yatıştırma, beraberinde sevgi, merhamet ve ilgiyi getireceğinden onlar da görülmez. Hatta çocuğun herhangi bir arkadaşının varlığından da söz edilmez. Bu durum, çırağın ilişki, dostluk, alaka gibi kavramların ne ifade edebileceğini bilmediğini gösterir. Ustasının ona karşı yaptığı davranışlarda yakınlık bulur, ancak anne ve arkadaş arasındaki yakınlık ilişkisinden habersiz olduğu için bunu bir “anne” sevgisi olarak kabul eder. Ailesinde yer alan kişiler herhangi bir sorumluluklarını yerine getiremedikleri için, ona yakın davranan ustası ailesinin yerini tutar ve ona “ana” olur.

Çırağın tek korkusu yalnız kalmaktır. Annesi gibi gördüğü ustasının yaşlanmış, ölüme yaklaşmış olduğunu sırf yalnız kalmaktan korktuğu için istemez. “İyi bir annenin yol göstericiliğinde yaşama güvenle başlamak, yetişkinlik dönemimizde iyi ilişkiler kuracağımız zamanı beklerken yaşayabileceğimiz yalnızlıklara katlanmamız için gereklidir” (Cloud ve Townsend, 2002: 26). Annesinden aldığı güveni yalnızca amcasının ölümünden hemen sonra elini tuttuğu anda alan çırak için “anne” olgusu hemen hemen yok gibidir. Kendisini iyice bildiği dönem ustasının yanında işe ve hayata atıldığı zamanlara denk geldiği için çocuğun

korku ve güvensizlik içinde geçirdiği bir hayli zaman olduğu söylenebilir. Bu da gelecekte yaşayacağı korkusunun yalnızlıktan ileri geldiğinin bir göstergesidir.

Ben İmgesi

Kahramanın çocukluktan başlayarak insanların yüzünde gördüğünü zannettiği bu noktalar ölümün hazırlayıcısı olarak sunulur. Ortaya çıkan “ben”; kibir, nefret düşünceleriyle imgeleşir. ‘Ben’ nefretle gelen ölümün hazırlayıcısıdır. “Ölüm imgesinin Bilge Karasu metinlerindeki eksenini “göçmek” düşüncesi üzerine kurulmaktadır. (...) Göçmek, var olan yaşantıdan kopuşun bir göstergesidir. Karakterlerin yaşadığı ne tam bir ölüm ne de bir yeniden doğuştur. Tam olarak trajik bir sonudur” (Başokçu, 2005: 124).

Kahramanın geçmişte yaşamış olduğu annesizlik, ait olamamışlık, kişiliğinin oturmamış hali ileride hep karşısına çıkar. Her zaman bu “ben”den kurtarmak ister kendini ancak bilinçaltından gelenler buna izin vermez.

Çırak, çocukluğunda anne şefkati ve koruyuculuğuna sahip olmadığından savunmasız, sevgisiz ve ilgisiz büyür. İçinde kalıtım yoluyla var olan ya da sonradan oluşan nefret duygusunu insanların yüzlerine “ben” koyarak ortaya çıkarır. İşareti kendisi koyduğu halde yine kendisinin bunu görmekten korktuğu görülür. Bu noktada “benlik çatışması” içerisine düştüğünü söylemek mümkündür. İki parçaya ayrılmış benliği iyi ve kötü benlik olarak düşünüldüğünde kötü benliği, “ben”in oluşup diğer benliğe de üstün geldiği ve çırağın ölümüne sebep olduğu taraf olan “iblisleşen” benlik iken, iyi benliğini ustasının onu hayata bağlamaya çalışan gayretleri, öğütleri ve davranışları oluşturur.

Usta Etkisi

Usta, bir sanat veya zanaat dalında işinin ehli olan kişiye verilen addır. Hikâyedeki usta, metrelerce yüksekte bir ipin üzerinde akrobatik hareketler yapan bir cambazdır. Bu hüneri elde edebilen usta hayatın çetin yollarından geçmiş, belki birçok ölüm tehlikesi geçirmiş ama her fırsatta ölüme karşı galip gelebilmiş kişidir. Zaten çırağın zihninden geçen usta tanımı da bu şekildedir: “*Usta, bir yerde, yaşamının yolunu da bulmakta ustalaşmış değil midir ki?*” (s.107). Mademki ustası bu günlere kadar yaşayabilmiş, bir yaşama yolu bulmuş, o zaman bunu çırağına da aktaracak, ona da öğretecektir. Zira bunu da öğrettiği görülür. Usta, kafasını saran düşüncelerden kahramanı vazgeçirerek yalnızca işine odaklanmasını ister. İş, kendilerini bugüne kadar getirmiş ise sadece onunla var olduklarına

göre yalnız o düşünölmelidir. İş yaparken en ufak bir dikkatsizlik, ilgi kaybı yaşama mâl olacaktır. O halde yaşamak istiyorsa ustasının dediğini yapmak zorundadır.

Ustası ona düşünmeyi yasaklar. Çünkü yaptıkları iş bir anlık dalgınlığı affetmeyen bir iştir. Onlarca metre yüksekte canlarını hiçe sayarak ekmek parası kazanmaya çalıştıklarından dalgınlığa müsaade edilemez. Her atlayışla aslında ölüme giderler ancak her atlayışta çırağı ölümden kurtaran eller bileklerinden, belinden tutarak onu kurtarır: *”Onu ölümden kurtaracak eller, belini, bileğini bulmayabilirdi günün birinde”* (s.110).

Çırak ustasını anası gibi görmektedir. *“Onu doğuran, emzirip büyüten, ona yaşamasını öğreten anasıyla bir tutardı ustasını”* (s.108). Ancak onun anası doğurup emzirmesi haricinde bir şey yapmamış, ona en önemli şeyi, ayakları üzerinde durabilmeyi, yaşayabilmeyi öğretmemiştir. Ona hayattaki her şeyi öğreten ustasıdır. Bu öğretim o derece ileriye gitmiştir ki ustasının kendi ölümünün gelebileceğini söylemesi karşısında çırak *“ne söyleyeceğimi öğretmedin ki, bilmiyorum ne diyeceğimi böyle sözler karşısında”* (s.118) der. Hayatında ölüm ile ilgili hemen hemen bütün acıları yaşamış olduğu halde bu durumlar için söyleyebileceği bir şeyinin olmaması da ilgi çekicidir.

Ustası onun hayatta kalması için uğraşır. Her ne kadar o çayırı, çimeni özlemiş olsa da ustası buna itiraz eder. Geçimlerini sağladıkları iş, insanların toplu olarak yaşadığı yerlerde yapılabilir ve sadece meslekleri ile var olabilirler. Bu yüzden özlem, düş, hayal gibi her şeyin zihinden silinmesi gerekir. Bunların hiçbiri düşünölmemelidir. Varlığını işine, işine bağlılığını ustasına borçludur:

“Cambazlık, insanın -ölmek istemiyorsa- bütünüyle kendini ipe, halkaya, ustaya, adıma, ele- göze vermesini gerektiren bir işti” (s.113).

Çırağın usu başka yerlerde gezinmemelidir. Başka şeyler düşünmemesi gerektiğini anlayamadığı, bunu hala kavrayamadığı için “usta” değil hala “çırak”tır: *“Birkaç kez usunun başka yerlerde gezindiğini, ipten başka sorunlarla uğraştığını fark etmişti ansızın. Böyle şey olmazdı”* (s.113).

Hikâyede ne ustanın ne de çırağın adları verilmez. Sadece yaptıkları işler ile adlandırılırlar. İsmi verilmeyişi benliğin tam olarak bulunamayışında bir etkidir. Zira birbirlerine seslendikleri zaman, herhangi bir şey söylemeden garip sesler çıkarttıkları görülür.

Kişiliğini ustasının kişiliğinde eritmeye çalışan çırak, düşündüğü, aklından geçen her şeyi ustasının da bileceğini, biliyor olduğunu, ondan saklamanın yanlış olduğunu anlar: *“Birliklerinin, birlikteliklerinin bir ögesi olmuştu”* (s.108).

“Ustasına söyleyemeyeceği şey zaten içinde, usunda kalamazdı” (s.112). Kalsa “us-da” olacaktır. Yani ustası bir anlamda onun belleğidir. Düşüncelerini, kişiliğini, her şeyi o tayin eder. Çırağın hayatta kalabilmesi için bu şarttır.

Kahraman kişiliğinin oluşumu ile ilgili düşüncelere kapıldığı zaman bunda ustasının payı olup olmadığını, kendi benliğinde kendi etkisinin olup olmadığını ustasına sormaya kalksa ondan alacağı cevap bellidir: *“Senin aklın ermez demeyecekti”* (s.113). Akli ererdi mutlaka ancak düşündükçe yeni düşüncelere, hayallere, umutlara yelken açacağından her düşünce onu işinden uzaklaştıracaktır. İşinden uzaklaşması kendi olamaması, bu da yaşayamaması demektir. O yüzden ustası ona *“Düşünme”* diyecektir.

Düşüncelerini büyütmesi ile ilgili en önemli olay şüphesiz “Söğüt Ağacı”na dayanır. *“Söğüt, genellikle su kenarlarında iyi yetişen ağaçtır”* (Meydan Larousse, C.11: 501). Söğüt ağacının yaprakları çoğu zaman yaş, canlı, taze durur. Herhangi bir yaprağı alınıp dikilse, kısa bir zamanda fidan olarak büyüdüğü görülür. Buradan hareketle “düşünce söğütlüğü” kullanımında, her düşüncenin yeni düşüncelere gebe olduğu fikri söylenebilir. Boş kaldığı her zaman kendisini suyun kenarında, yeşilliklerde bulması ya da orayı hayal etmesiyle aynı doğrultuda bir kullanımdır. Zaten söğüt de yalnızca suyun olduğu yerlerde bulunur. Hayalinde her zaman canlı olan kır, çimenlik, su kenarı içinde kendisine bir söğüt ağacı oluşturan çırak bunu da düşünceleri ile büyütür: *“Kendini koyveriyordu soru söğütlüklerinin, soruların yaş otluklarının arasına”* (s.114).

Ustasına söyleyemeyeceği şeylerin usunda kalamayacağını anlayıp tüm bunlardan kurtulduğu, bunları unuttuğu vakit *“önünden geçtikleri bir bahçenin bütün söğütlerinin budanmış”* (s.112) ancak bunları *“kaldırılma atılıp, yığılmış”* şekilde bulur. Aslında bu mekân onun zihninin bir tasavvurudur. Aklında soru, düşünce söğütlükleri varken bunların usunda kalamayacağını düşünerek unutmaya çalışması (unutmaması, sadece tekrar hatırlamak üzere zihninin bir köşesine yığılmış olması) söğüdün dallarının budanması olarak belirir. Ustası bunlara basmamak için yol kenarından yürüdüğü halde kendisi *“saygıyla, sevgiyle, ağır ağır, cambaz ayaklarının bütün yeğniligiyle bu dal yığınlarına basarak”* (s.112) yürür. Bu bölüm, cambazlıkta ustalığa gittiği yolda, öğrenim hayatında bastırılmış olduğu düşünceleri çiğnediğini gösterir. Ancak bunlar düşünce söğüdünün budanmış dallarıdır. Budanan ağaç her

zaman yeni, taze, daha gür yaprak ve daha sağlam dallar verir. Bunlar da düşüncelerin aslında unutulup gitmediğinin, yeni düşüncelerle birleşerek daha güçlü bir şekilde geleceğinin habercisidir. Zira hemen bu görüntülerin ardından gelen yeşillik, su kenarı gibi yerleri düşünmek değil, *“böyle yerlerin özlemini içinde taşımak bile suçtu kendini bilen cambaz için”* (s.112). Ancak o hiçbir zaman kendini bilen bir cambaz olamaz, budadığı düşünce söğüdü, çok daha gür ve güçlü şekilde kendini gösterir.

Çırağın ara ara gelen düşünmeme, düşünmek istememe eylemlerindeki gayesi yalnız kalmak istememesi, bundan korku duyuyor olmasıdır. *“Ustasının öleceği korkusu sardı yüreğini.(...) Bu düşünce ilk olarak gelip yüreğine korku salmıyor muydu?”* (...) *“Bu ölümün başka ölümlere benzemeyeceğini biliyordu, ansızın korkunç bir yalnızlık içinde kalacağını biliyordu”* (s.119).

Çırağın ustasına yardım edeceği gün, ustasının hata yaptığı gün olacaktır. Çırak bu hatayı telafi edebilirse ustasını kurtaracak, kendisi de usta konumuna yükselebilecektir. Ancak ustası bu zamanın gelmesinden, çırağının ona yardım etmesinden korkmaktadır: *“Yaşamıma yardım edilmesi gereken günün gelmesinden korkarım (...) senin yaşamama yardım etmen gereken günün gelmesinden (...) Yardımsız kalayım ki köpekler gibi öleyim, diyorum arada bir. Diyorum ya, yük olmanın acısı, yapayalnız yaşamaktan kötü mü değil mi, bilemiyorum”* (s.116). Çırak akrobatik hareketler yaparken, bir yerden bir yere atlayan ustasını yakalamalıdır. Ancak bu durumda tuttuğu ustası ona yük olabilir. Tutmadığı, yardım etmediği takdirde ise ona yük olmaz ancak ustası düşüp ölecektir. Usta hangisinin daha iyi bir seçim olduğunu bilemez; çırağı yardım etse artık onun usta olduğunu kabul edecektir. Usta, çırağının henüz olgunluğa erişmeden bu durumun gelmesinden korkar. Çırak yardım etmediğinde usta yok olma tehlikesi ile karşılaşacaktır. Usta bunu da içine tam olarak sindiremez. Bu düşünceler içinde çırak artık kararını verir ve nice zamandır uyuyamadığı uykusuna dalar. Ertesi sabah ise ustasında “ben”i görür. Düşünmekten kaçır ancak engel olamaz. Gururlanma, kendini büyük görme kibire, kibir de nefrete zemin hazırlar. Zaten “ben”in çıkmasında asıl etkili olan bu düşüncelerdir.

Hikâyenin en başında bir anlamda özet şeklinde verilen bölümde ustasının burnunun sağ kanadının dibinde bir “ben” görme ihtimali söz konusu edildiğinde *“O zaman, genç bir cambaz olarak, ne yapmanız gerekebileceği konusunda kapıldığınız düşünceler...”* (s.107) şeklinde kurulan cümlede gördüğümüz “gerek- ebil- ecek” kelimesinde yer alan “e bil-” eki ile kastedilen yeterlilik, gücü yetme olarak görünse de hikâyenin sonlarında yaşanan zıt

duyguların tesiriyle aslında “istem” de devreye girmiş olarak düşünülebilir. Bir zorunluluk söz konusu olmaz, olsaydı “e bil-” kullanılmazdı. İsteğin devrede görüldüğü bu kullanım karakterin meslek hayatında rütbe alabilmek için her şeyini borçlu olduğu ustasını gözünü kırpmadan harcayacağını işaretidir. İblisleşen yönünü içeren “kötü ben”i çırağın ruhunu ele geçirir.

Kahraman rahat düşünbilmesini, ustasının ölümüne bağlar. O öldüğünde istediği gibi düşünmekte özgür olacaktır. Bu yüzden sevinebilirdi ancak ustası onun yaşaması için düşünmemesini istemektedir. Nitekim düşündükçe düşüncelerinin saptığı yanlış yollardan hoşlanmaz. Düşünceler her zaman iyi, güzel şeyler olmaz elbette. Ama hayattaki tek varlığının ölümünden memnun olacağını bir an bile düşünmesi, ölüm bardağına bir an dolu tarafından bakması kabul edilemez: iblisleşmiştir.

Çıracak son gün son oyunda hala işine kendisine vermeyip “düşünmekte”dir. Düşünüyor olduğu halde usta olduğunu zanneder ve bu halde kendisini ustasına ispatlama çabasına girişir: *“Ama böyle şeyler düşünmek bile ustalığı daha hak etmediğini düşündürmez miydi?”* (s.120). Düş yoluna girmesi yanlış hareket yapmasına ve düşüşüne neden olur.

Sonuç

Hikâyede çırağın yetişmesinde en etkili rolü oynayan usta gibi gözükse de aslında annesinin yaptıklarının küçüklükten beynine kazınmış olması, çırağın karakterinin gelişiminde önemli derecede pay sahibidir.

Kalıtım yoluyla devam eden “iblisleşme” sürecindeki kahramanın “iyi ben” ve “kötü ben” çatışmaları yaşayarak, hayatta kalabilmeyi zanaat haline getirmiş usta bir cambaz tarafından nefret, kibir, düşünce fikirlerinden uzaklaştırarak yaşatmaya çalıştığı görülür.

“Usta Ben’i Öldürsen E!”nin isim içerik ilişkisine bakıldığında “usta”; us, akıl, zihin manasına gelirken “-da” bulunma hal eki almış şekli ile düşünülmelidir. Bu haliyle “usta”, zihinde, akılda anlamlarını taşır.

“Ben” akla gelen ilk anlamının dışında kullanılarak, vücutta oluşan siyah, kahverengi leke anlamındadır.

Hikâyenin sonunda var olan “düşüş” aslında çırağın hayatının her devresinde “iblisleşmekte” olan diğer benliğinin vasıtasıyla ustasının yasakladığı “düşünme” ile oluşur. Her düş, yeni bir çok düşünceleri beraberinde getirdiği gibi “düşüş”ün de hazırlayıcısıdır. Düşüş esnasındaki feryadı hikâyenin isminin sonunda ayrı yazılan “E!” harfi belirtir.

Sürekli çatışma halinde olan çırak, iyi tarafını oluşturan benliğine seslenir: “Us-ta ben’i öldürsen e > zihninde nefreti yok etsene” şekline çevrilir.

KAYNAKÇA

- Başokçu, T. Oğuz, (2005), Bilge Karasu Metinlerinde Benlik Anlayışı: “Ben”in Kuruluşunda Nietzsche’ci Yansımalar (Yüksek Lisans Tezi), Dan. Prof. Dr. Sedat Sever, Ankara.
- Cloud, Henry – Townsend John, (2002), Anne Faktörü, (Çev. Emel Aksay) İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Çelik, Burçin (2007), Bilge Karasu Öykülerinin Ortak Yapısal Özellikleri (Yüksek Lisans Tezi), Dan. Yrd. Doç. Dr. Nihayet Arslan, Eskişehir
- Güçlü, Abdülbaki – Uzun, Erkan – Uzun, Serkan – Yolsal, Ü. Hüsrev, Felsefe Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Jung, Carl Gustav (2009), Dört Arketip, (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul, Metis Yayınları.
- Karasu, Bilge (2012), Göçmüş Kediler Bahçesi, İstanbul, Metis Yayınları.

- Meydan Larousse (1979), C.11, İstanbul, Meydan Yayınevi.
- Meydan Larousse (1990), C.6, İstanbul, Meydan Yayınevi.